

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.03.10>

Jerzy CHEŁMECKI*

[rec.] Michał Słoniewski, *Polski Ruch Olimpijski 1919–1939*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2021, ss. 438

Jak cytować [how to cite]: Chelmecki J., [rec.] *Michał Słoniewski, Polski Ruch Olimpijski 1919–1939, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2021, ss. 438*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2022, t. 5, nr 3, s. 189–191.

Wiosną tego roku odbyła się promocja monografii dr. hab. Michała Słoniewskiego pod tytułem *Polski Ruch Olimpijski 1919–1939*¹, która wprawdzie ukazała się w 2021 r., ale ze względu na epidemię COVID-19 została wprowadzona do sprzedaży dopiero teraz. Niedawno tego autora ukazała się fundamentalna monografia przybliżająca przyczyny największego kryzysu ruchu olimpijskiego w drugiej połowie XX w. pt. *Bojkot igrzysk olimpijskich jako instrument polityki międzynarodowej w latach 1976–1988*, która została nagrodzona w 2017 r. przez Polski Komitet Olimpijski „Srebrnym Wawrzynem Olimpijskim”.

Badania historyczne Michała Słoniewskiego idą dwoma torami. Pierwszy to historia pałaców carskiej rodziny Romanowów w Polsce. Ostatnio z tej tematyki ukazała się monografia *Pałac i ludzie. Historia rezydencji myśliwskiej w Białowieży w latach 1860–1945* (której współautorką jest Swietłana Czestnych), wydana w 2019 r. oraz tegoroczna *PRL-owska Spała*, traktująca o powojennym okresie utworzenia i działania ośrodka wypoczynkowego Funduszu Wczasów

* dr; e-mail: jerzy.chelmecki@gmail.com (autor korespondencyjny)

¹ M. Słoniewski, *Polski Ruch Olimpijski 1919–1939*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2021, ss. 438.

Pracowniczych i słynnego Centralnego Ośrodka Sportu w Spale². Ta ostatnia książka, wraz z wcześniejszymi publikacjami tego Autora poświęconymi historii Spały, stanowi zwarte i oryginalne kompendium wiedzy o losach Spały, nie tylko w ujęciu *stricte* kulturowym, ale także znaczeniowym dla rozwoju polskiego sportu.

Drugi kierunek to badania nad dziejami polskiego ruchu olimpijskiego. Zapoczątkowała go wydana drukiem w 1990 r. przez bielańską AWF książka *Zarys działalności polskiego ruchu olimpijskiego w latach 1919–1939*. Mimo niewielkiego nakładu, tylko 500 egzemplarzy, spotkała się z dobrym przyjęciem zarówno w środowisku akademickim, jak i wśród działaczy sportowych. Nie ukrywam, że była pozycją, z której z pełnym zaufaniem korzystałem, jeśli chodzi o ustalone w niej fakty o ruchu olimpijskim w Polsce w okresie międzywojennym.

Prezentowana praca jest znacząco rozszerzoną wersją tamtej książki z 1990 r. *Monografia Polski Ruch Olimpijski 1919–1939* ma wybitnie charakter źródłowy. Autor, robiąc kwerendę zasobów archiwalnych MKOl w Lozannie, odnalazł cenna korespondencje władz polskiego sportu z tą instytucją. Wykorzystał również bogatą spuściznę: Mieczysława Orłowicza – wybitnego działacza sportowego i turystycznego, oraz znanego polityka okresu międzywojennego, Stanisława Osieckiego – prezesa polskich władz sportowych do 1928 r., przechowywaną w Archiwum PAN. Istotnym atutem publikacji jest fakt sięgnięcia do różnorodnych źródeł publikowanych, takich jak: prasa i czasopisma, dzienniki, pamiętniki, wspomnienia, korespondencja oraz opracowania i literatura. Kluczowy dla publikacji jest nie tylko charakter źródeł, ale sposób dotarcia do nich, zgromadzenia i umiejętnego udostępnienia czytelnikowi ich różnorodności w jednej publikacji.

Praca pretenduje do kompleksowego ujęcia ruchu olimpijskiego Drugiej Rzeczypospolitej. W publikacji autor zastosował układ chronologiczny i periodyzację w podziale na cztery okresy 1919–1921, 1921–1925, 1925–1929 i 1929–1939. Jest to periodyzacja w pełni uzasadniona i czyni wykład czytelnym. Dopelnieniem części zasadniczej pracy jest epilog, w którym mamy przedstawione wojenne i powojenne losy działaczy ruchu olimpijskiego Drugiej Rzeczypospolitej oraz aneks, w którym są zamieszczone składy Zarządów Polskiego Komitetu Igrzysk Olimpijskich i Związku Polskich Związków Sportowych – Polskiego Komitetu Olimpijskiego w latach 1919 i 1939 oraz fotokopie do tej pory nieznanymi archiwalnymi dokumentów z dziejów polskiego ruchu olimpijskiego. Forma książki, twarde okładki i kunszt wydania, a szczególnie jakość 165 zamieszczonych materiałów fotograficznych powoduje, że omawiana publikacja może mieć szerokie przeznaczenie.

² M. Słoniewski, S. Czestnych, *Pałac i ludzie. Historia rezydencji myśliwskiej w Białowieży w latach 1860–1945*, t. 1, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2019, ss. 270; M. Słoniewski, *PRL-owska Spała*, Wydawnictwo Muza, Warszawa, 2022, ss. 152.

Na uwagę zasługują dwa tematy, wychodzące trochę poza temat zasadniczej tej monografii. Mianowicie w rozdziale 2 autor znakomicie radzi sobie z opisem narodzin nowożytnego ruchu sportowego na ziemiach polskich. Na podstawie powstałych setek publikacji przedstawia syntezę powstania i rozwoju współzawodnictwa sportowego w trzech zaborach od połowy XIX wieku do końca I wojny światowej. Bez tego rozdziału trudno by było czytelnikowi zrozumieć wysoką dynamikę rozwoju sportu w Polsce pod patronatem związków sportowych i ruchu olimpijskiego w okresie międzywojennym. Autor nie daje się uwieść tezie, propagowanej często różnych opracowaniach, wskazujących Galicję jako czołowy i największy ośrodek rodzenie się polskiego współzawodnictwa sportowego. W rzeczywistości tę rolę wypełniała, ale w rozwoju piłki nożnej. To Warszawa, uzyskując stopniowo od lat 80. XIX w. zgodę władz carskich na rejestrację polskich klubów sportowych, wyznacza dynamikę i powszechność uprawiania sportu w czasie wolnym dla środowisk arystokratycznych, burżuazji i warstw średnich. Predysponowała ją to tego liczba mieszkańców, 10-krotnie większa od Lwowa czy Krakowa, wielkość i zasoby finansowego miasta – trzeciego co do wielkości rozwoju gospodarczego w Rosji carskiej. Liczba klubów, tysiące ich członków, nowoczesne rozwiązania organizacyjne i współzawodnictwa sportowego niewątpliwie powodowały, że Warszawa była najlepiej przygotowanym ośrodkiem do upowszechnienia sportu po odzyskaniu niepodległości.

Do interesujących wniosków prowadzić może przeprowadzona przez autora pogłębiona analiza składu pod względem socjalnym i zawodowym poszczególnych zarządów PKIO oraz PKOI. W ruchu olimpijskim zasiadali ludzie kultury, sztuki, dziennikarze, naukowcy, prawnicy i lekarze. Poważny udział mieli zawodowi wojskowi, co bezpośrednio wynikało z polityki kadrowej sanacji. Licznie reprezentowane były sfery arystokracji, ziemiaństwa oraz przemysłu i handlu. Oznaczało to, że istniał nadzwyczajnie wysoki poziom wykształcenia i zalet intelektualnych większości działaczy ruchu sportowego i ruchu olimpijskiego w całym okresie II Rzeczypospolitej. Mieliśmy w tym czasie więc niewątpliwie do czynienia z wyjątkową elitą społeczną kierującą ruchem olimpijskim. Należy mocno podkreślić, że osoby które znalazły się w kolejnych zarządach ZPZS-PKOI, z ramienia władzy politycznej czy wojska, były osobami znającymi się na sporcie, kompetentnymi, szanowanymi w środowiskach sportowych, nierzadko z fachowym przygotowaniem. Były to osobistości liczące się z reguły w ówczesnych elitach politycznych i życia społecznego kraju. Analiza jest dokumentowana ponad stukilkudziesięcioma biogramami tych osób, ukazującymi nie tylko ich zasługi dla sportu i życia społecznego kraju, ale i zadziwiające i często tragiczne losy po wybuchu wojny w 1939 r. Praca daje nadzieję, że wkrótce powstanie, tak jak powstały liczne słowniki zasłużonych polskich sportowców, słownik biograficzny osób zasłużonych dla polskiego sportu.